

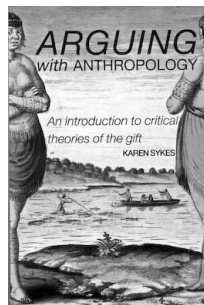
oblikovanju društvenih mreža. L'ubica Falt'anova u zborniku sudjeluje empirijskim istraživanjem zapošljavanja u slovačkoj poljoprivredi u prvoj polovici dvadesetoga stoljeća, a Arne Mann se koncentrira na predstavljanje istraživanja romske kulture, koju ocjenjuje nedovoljno proučenom, a prikupljena znanstvena znanja o Romima, po njegovu se mišljenju, nedovoljno rabe u primijenjenim projektima.

Zbornik završava temom urbanih svjetova u etnološkim istraživanjima, koju otvara tekst Zdeňka Uhreka o suvremenim trendovima proučavanja grada u češkoj etnologiji u svjetlu procesa globalizacije, migracije i promjena identiteta. Katarína Popelková i Peter Salner govore o "zlatnom dobu" urbane etnologije u Slovačkoj te nas upoznaju s tematskom i metodološkom raznolikošću ovog znanstvenog područja. Daniel Luther govori o definiciji urbanog mikrosvijeta te o dvojicama u odnosu na metodološke i tematske definicije makrosvijeta i upućuje na istodobnu prisutnost lokalnih i globalnih elemenata u strukturi svake urbane cjeline.

Osim što daje sažet i sustavan prikaz suvremenih trendova slovačke etnologije, a dijelom i prošlosti te discipline, ovaj je zbornik izvrstan izvor za pronalaženje relevantnih radova slovačkih, ali i drugih uglavnom srednjoeuropskih etnologa. Ovakva su tematska, vremenska i prostorna objedinjenja i sažimanja dobro došla za svakoga tko se želi upoznati s određenom tematikom, ali i kao polazište za ozbiljnija istraživanja.

Sanja KALAPOŠ GAŠPARAC

Karen Sykes, Arguing with Anthropology, An Introduction to Critical Theories of the Gift, Routledge, London - New York 2005., 244 str.

Rasprava(e) s antropologijom. Uvod u kritičke teorije o daru, najnovija je znanstvenostručna studija britanske antropologinje Karen Sykes, koja proizlazi iz autoričina dugogodišnjega znanstvenoistraživačkog i predavačkog rada u okviru istoimenog dodiplomskog kolegija na Odsjeku za socijalnu antropologiju Sveučilišta u Manchesteru. Knjiga je zamišljena, u prvome redu, kao teorijsko-metodološko-problemski priručnik namijenjen studentima dodiplomskoga studija socijalne antropologije i srodnih društvenih znanosti.

Riječ je o iscrpnom, jasnim i konciznim stilom pisanom osvrtu na povijest antropološke discipline, na niz njenih relevantnih teorija, pojmova i metodoloških usmjerenja predstavljenih i promišljenih kritički, kroz okvir *dara*, *darivanja* i *darovne razmjene*.

Općenito, antropološka istraživanja dara i darovne razmjene kao sveprisutnog društvenog odnosa, bivaju potaknuta objavljivanjem znamenitoga četverodijelnog eseja Marcela Maussa 1925. godine, naslovljenog *The Gift (Ogled o daru)*. Esej na engleskome jeziku je dio, istodobno objavljene, šire teorijsko-empirijske studije na francuskome jeziku. Mauss je *dar* interpretirao kao *univerzalni društveni fenomen* povijesno vođen društvenim normama, obvezama i, primarno, principom odnosa *reciprociteta*. Darivanje, razmjena i uspostavljanje reciprociteta sadržavaju, prije svega, nematerijalni, simbolički smisao. Stoga antropološka istraživanja društvenih, prošlih i suvremenih, odnosa i praksi darivanja traže promišljanje

čovjekove simboličke kulture, a ne tek etnografsko bilježenje razmjene vidljivih, materijalnih predmeta i imovine.

Već uvodnom raspravom, naslovljenom "Skeptičan uvod u teorije darovne razmjene", Sykes kao glavnu problemsko-teorijsku okosnicu knjige naznačuje niz zanimljivih i prijepornih aspekata povijesti antropološke discipline. *Skepticizam* u naslovu je, prema autorici, svojevrsan metodološki, polazišni imperativ antropoloških istraživanja, kojemu uočavanje neizrečenog i nematerijalnog u *darivanju*, te skrivenost simboličkih poruka, naročito potvrđuju relevantnost.

Uvodno ističući kako je poznavanje povijesti discipline temelj za kritičko razumijevanje i promišljanje dosadašnjih antropoloških spoznaja i interpretacija čovjekove društvene kulture, Sykes na početku knjige pregledno ocrtava fokus i ideju svakog zasebnog poglavlja knjige, u kojima, na različite načine, pored problemskog dijela, nudi i iscrpnu faktografiju povijesti antropoloških istraživanja.

Knjiga je podijeljena u tri glavne cjeline, s dvanaest tematski i kronološki pripadajućih poglavlja.

U prvome dijelu, naslovljenom "Modernistička nostalgija", Sykes, u okviru četiriju poglavlja, problematizira aspekt *nostalgije* i *nostalgičnog* u antropologiji kao nasljeđa kolonijalistički implicirane, a, u realizaciji i interpretaciji, eksplicitno (re)producirane rousseauovske antropološke predodžbe *plemenitog divljaka*. Ističe kako "neugodno nasljeđe" tog interpretativnog diskursa (su)kreira suvremenu antropologiju, u kojoj, čak i uz eksplicitne ograde i kritike, ne uspijeva biti teorijski i interpretativno nadvladano. Prvim se dijelom također opisuju i ideološka usmjerenja i važniji rezultati pojedinačnih etnoloških istraživanja (B. Malinowskog, F. Boasa, M. Maussa i C. Lévi-Straussa) fokusom na darovnoj razmjeni, unutar istraživanih, *face-to-face*, primjerice polinezijskih zajednica. Pored toga autorica se neizostavno osvrće i na teorijsko-kritičke refleksije tih istraživanja, primjerice, feminističku kritiku Lévi-Straussova strukturalizma (M. Strathern), koji isključuje kritičniji pristup problematici rodni razlika za istraživanja razmjene i reciprociteta u okviru dnevnih poslova, kao i ceremonijalnih događanja (primjerice, žene kao dara, kao manifestacije svadbenog i bračnog običajnog prava).

Druga cjelina knjige podijeljena je u dva dijela, a sastavljena od četiri poglavlja. Prvi dio, naslovljen "Postmoderne refleksije: povijesna kritika" problematizira ograničenja postkolonijalnih antropoloških istraživanja u nastojanjima da se svjesno subjektivno interpretiraju složenost i višeznačnost istraživana, kao i ograničenja koja donose istraživanja društvenih odnosa darivanja i razmjene u kolonijalnome kontekstu. Drugim dijelom, naslovljenim "Postmoderne refleksije: kritike subjektivnosti" autorica na temelju pojedinačnih primjera analizira i kritički propituje skrivene odnose i obrasce razmjene i u društvenopolitičkim okvirima manchesterskog buržoaskog kapitalizma u 19. stoljeću i na primjeru recentnijih svjetskih društvenih zbivanja.

Trećim dijelom knjige, naslovljenim "Sadašnjost bez nostalgije", autorica dotiče važno pitanje etike antropoloških, znanstvenoistraživačkih i metodoloških pristupa i postupaka, osvrćući se, prije svega, na osobna istraživačka iskustva, te zaokružuje raspravu o razmjeni i darivanju u okvirima antropoloških istraživanja i pristupa postavljanjem pitanja o etičkim aspektima suvremenog antropološkog terenskog rada kao svojevrsne društvene razmjene, u okviru koje antropolog zadobiva obvezujuću profesionalnu, ali i moralnu odgovornost.

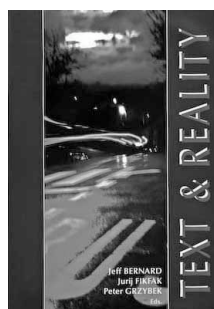
Iako su Maussove teze, odnosno teorijski okvir i praksa istraživanja dara i darovne razmjene, koje čine okosnicu knjige, bile i prije podvrgnute promišljanjima, a dijelom i kritici (C. Lévi-Strauss, R. Firth, M. Sahlins, M. Osteen, O. Supek), ideja o daru kao totalnoj komunikacijskoj pojavi nije izgubila na relevantnosti u okvirima suvremenih antropoloških istraživanja, što Sykes pokazuje ovom knjigom, uokvirivši ih vlastitim stavom o antropologiji kao disciplini koja (mora) ima(ti) značajku (samo)kritičke discipline.

Ova knjiga pridonosi, prije svega, kritičkom čitanju dosadašnjih antropoloških teorijsko-metodoloških pristupa primjenjivanih u antropološkim i etnografskim istraživanjima darivanja i darovnih razmjena, primjerice, onih pacifičkog zemljopisno-kulturnog područja. Pored osvrta na povijest antropoloških idejnih, paradigmatičkih i etičkih postavki autorica propituje i odjeke te iste disciplinarne prošlosti u današnjim teorijskim i empirijskim istraživanjima, što je možda najrelevantnija značajka ove studije.

Knjiga je opremljena s devetnaest crno-bijelih ilustracija i fotografija, velikim dijelom objavljenih u znanstvenostručnim pisanim radovima od početka 20. stoljeća, koji su autorici primjeri lokalnih ceremonijalnih razmjena, znanstvenoistraživačkog interesa, slike strukture bračnih i rodbinskih zajednica u okviru kojih se uspostavljaju različite prakse i modeli razmjene i reciprociteta. Svako pojedinačno poglavlje završava zaključkom te sažetkom. Na kraju knjige se nalaze bibliografske reference, prijedlozi za daljnje čitanje (podijeljeni prema poglavljima) te indeks pojmova.

Tihana RUBIĆ

Text & Reality = Text & Wirklichkeit, ed. Jeff Bernard, Jurij Fikfak, Peter Grzybek, Institute of Slovenian Ethnology at ZRC SAZU, ZRC Publishing, Institutum Studiorum Humanitatis, Ljubljana; Österreichische Gesellschaft für Semiotik, Institut für Sozio-semiotische Studien, Wien; Department of Slavic Studies, University, Ljubljana - Wien - Graz 2005., 237 str.

Knjiga je zbornik radova predloženih na jednom od niza simpozija koji se održavaju svake druge godine, počevši od 1997., u Grazu, na Sveučilištu "Karl Franzens" pod nazivom "Otvorene granice", a uredili su je Jeff Bernard, Jurij Fikfak i Peter Grzybek. Domaćin je skupa Odsjek za slavistiku, koji je ujedino i suorganizator zajedno s Austrijskim semiotičkim društvom i bečkim Institutom za socio-semiotičke studije.

Pokretačka je ideja bila da se organiziraju bilateralne semiotičke konferencije u suradnji sa susjednim državama Austrije, osobito onima iz istočne, srednje i jugoistočne Europe, a ovaj je susret organiziran u suradnji sa slovenskim semiotičarima te gostima iz Slovačke i Kalifornije.

Sadržaj knjige temelji se na četvrtom bilateralnom susretu, na kojemu su se iznova propitivali temeljni problemi semiotike i srodnih disciplina kao što su lingvistika, teorija književnosti, kulturalni studiji i medijska istraživanja. Kao krovni pojam koji fokusira raznolika promišljanja izabrana je uvriježena dihotomija između teksta i stvarnosti te je tako nazvana i knjiga. Tim su izborom u prvi plan postavljeni problemi referencije, pitanja tekstualne i izvantekstualne stvarnosti, društvene uvjetovanosti tekstualnih konstrukata, problemi "podteksta" i onog što se nalazi "između redaka", pitanja konvergencije ili divergencije između dokumentarizma i fikcije, pa i filozofski problemi koji propituju tvorbu, svojstva, prikazivanje, odražavanje, ustrojstvo i izgradnju stvarnosti u različitim znakovnim sustavima.

Knjiga je podijeljena na tri poglavlja koja obuhvaćaju tematski okvir konferencije. Prvo poglavlje nazvano je "Prelaženje granica", sadrži pet radova i zastupa teme konferencije koje su se odnosile na "Tekst i stvarnost" te na "Otvorene granice". Započinje radom Mihe Javornika iz Ljubljane "Označitelj nasuprot označenog – O pitanju granica u doba